

„Ott már senkid sincs”

Eltagadott délvidéki magyarölés

FOTÓ: MÁTÉ PÉTER

A mézszárlás helyszínei – kiállítás a Terror Háza Múzeumban 2011-ben

■ PETHŐ

– A nagymamának előbb lenyúzták a bőrét, aztán megsózták, majd láncra verték, és úgy kísérték ki a vesztőhelyre, a döngtemetőbe, és ott ölték meg – idézi fel az 1944–45-ös bácskai szerb rémtettek egyik epizódját az unoka, a világháború végén budai zárdában nevelkedő *Schőner Irén*. – S amikor nem érkezett meg otthonról az ellátásomra a pénz, s nem tudtam fizetni, utcára tettek – teszi hozzá. Hazaindult, hogy megkeresse a rokonokat.

A Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg 1944 őszén lépett az akkor magyar többségű Bácska földjére, a Bánátot korábban elfoglalták már. Szinte azonnal bevezették a katonai közigazgatást, amelynek parancsnoka, *Ivan Rukavina* vezérőrnagy október 22-én kiadott felhívásában nyíltan kijelentette, hogy célja „a nemzeti jövő és e területek délszláv jellegének megőrzése”. Az etnikai tisztogatás a felhívás szellemében, a közigazgatási feladatokat ellátó népfelszabadító bizottságok közreműködésével azonnal megkezdődött. „Voltak, akiket kettéfűrészelték vagy karóba húztak, másokat elevenen elégettek vagy eltemettek. Egyeseknek leszaggatták a körmüket, felhasogatták a bőrüket, majd besózták. [...] Az egyik asszony terhes volt, mikor kitaposták belőle a gyereket. Sok esetben meggyafabottra kötött tízkilós ólommal verték agyon az áldozatokat; volt, akinek az orra is leszakadt az ütéstől. Legtöbbjüknek azonban egyszerűen csak fejszével levágták a fejét” – idézi fel a borzalmakat *Teleki Júlia* író, akinek a családját szintén meghurcolták.

Ilyen állapotokat tapasztalt a hazatérő *Schőner Irén* is. „Csurogra ne menj, mert ott már senkid sincs” – mondta neki egy jóakarója. Anyját egy lágereben találta meg, elsőre meg sem ismerte a lányát. „A történetek után elborult az elméje” – meséli. Aztán együtt szöktek át Magyarországra.

Gutai István most megjelent interjúkötete egyéni sorsokon keresztül enged bepillantást a délvidéki magyar tragédiába, a népiirtás kegyetlenségébe. Rávilágít arra is, hogy a korábbi, 1941–42-es magyar atrocitások csupán ürügyül szolgáltak a szisztematikus etnikai tisztogatásnak, amely végül megtörte a terület relatív magyar többségét.

Az 1944–45-ös tömeggyilkosságokról idehaza beszélni sem lehetett a rendszerváltozásig. Igaz, voltak, akik megtörték a csendet, idézi fel *Gutai Cseres Tibor* a Hideg napokat dedikálta éppen a hatvanas években, amikor megkereste egy bezdáni férfi, s elmesélte, mi történt 1944. november 3-án reggeltől késő délutánig a helyi futballpályán. *Cseres* feljegyezte szavait, majd felolvasta az Egyetemi Színpadon. (Kutatómunkája eredményeként született meg a *Vérbosszú Bácskában* című kötet is a kilencvenes években.) Igazán a *Magyar Nemzet* egykori legendás főmunkatársa, a temerini származású *Illés Sándor* törte át a hallgatás falát. 1977-es, a Szépirodalmi Kiadónál napvilágot látott *Sirató* című regénye pontos, valóság-hű elemeket tartalmaz a tragédiáról, a temerini mézszárlásról. (A könyv akkor nem is kerülhetett a vajdasági terjesztőhálózatba.) A közel ötvenéves magyar halálát követelő megtorlásról a szerző, *Gutai István* is – akár legtöbbször Magyarországon – csupán felnőttkorában értesülhetett.

Tito népiirtásáról sajnos ma is keveset beszélünk idehaza; kevesebbet legalábbis, mint azt az esemény súlyossága indokolná. A szomorú helyzetet enyhít *Gutai* kiválóan megírt, megrázó, szikár nyelvezetű, *Lestár Leonka*, *Dormán László* és *Matuska Márton* segítségével megszületett, sajnos csak ötszáz példányban napvilágot látott munkája.

(*Gutai István: Földönfutók, hontalanok – Menekülés Bácskából, 1944–45. Keskenyúton Délvidéki Tragédiánk 1944–45 Alapítvány, Budapest, 2013. Ármegjelölés nélkül*)